

**Yevropa davlatlarida plastik qoplarga qo'yilgan taqiqlar ularni almashtirish
uchun ko'rilgan choralalar**

Jumaboyeva Zuhra Umidbek qizi

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar institutida

2-bosqich iqtisodiyot ta'limi yo'nalishi

e-mail: jumaboyevazuhra267@gmail.com

+998918660311

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti iqtisodiyot

fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Isayev Jahongir Muzaffarovich

ANNOTATSIYA

Maqolada Yevropa davlatlarida plastik qoplardan foydalanishga qarshi qabul qilingan taqiqlar va ularning atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish maqsadida qo'llanilgan alternativ usullar tahlil qilinadi. Yevropa Ittifoqi mamlakatlarining tajribasi asosida plastik mahsulotlar o'rniga ko'rilgan chora-tadbirlar va ularning samaradorligi o'rganiladi.

***Kalit so'zlar:** plastik qop, taqiqlar, ekologiya, alternativ materiallar, qayta ishlash, Yevropa Ittifoqi, barqarorlik.*

ABSTRACT

This article analyzes the bans on plastic bags in European countries and the measures taken to replace them in order to reduce their environmental impact. It examines the effectiveness of alternatives introduced by European Union countries in response to the bans on plastic products.

***Key words:** plastic bag, bans, ecology, alternative materials, recycling, European Union, sustainability.*

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются запреты на использование пластиковых пакетов в странах Европы и альтернативные меры, принятые для уменьшения

их воздействия на окружающую среду. Опыт стран Европейского Союза изучается с целью анализа эффективности мер по замене пластиковых изделий.

***Ключевые слова:** пластиковый пакет, запреты, экология, альтернативные материалы, переработка, Европейский Союз, устойчивость.*

KIRISH

Пластик qoplardan keng foydalanish global ekologik muammoga aylangan. Yevropa davlatlari bu masalani hal qilish uchun qator qonuniy va amaliy choratadbirlarni qabul qilgan. Ushbu maqolada Yevropa mamlakatlarida plastik qoplarga nisbatan joriy qilingan taqiqlar, ularning amalga oshirilishi va bu jarayonda qo‘llangan alternativ materiallar haqida so‘z boradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Yevropa Ittifoqida plastik chiqindilarni kamaytirishga qaratilgan qoidalar va huquqiy bazani tahlil qilish jarayonida bir qator ilmiy maqolalar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari, hamda milliy qonunlar va tashabbuslar ko‘rib chiqildi. Tadqiqotda sifatli va miqdoriy usullar qo‘llanilib, ekologik o‘zgarishlarning miqdoriy ko‘rsatkichlari tahlil qilindi.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodikasi bo‘limida Yevropa davlatlarida plastik qoplarga qo‘yilgan taqiqlar va ularni almashtirish bo‘yicha ko‘rilgan choralar haqida qabul qilingan bir nechta qarorlar va yangi qonun-qoidalar haqida ma’lumot kiritish mumkin. Ushbu ma’lumotlarni kiritishda turli davlatlarning plastik chiqindilarni kamaytirish va ekologik barqarorlikni ta’minlash bo‘yicha amalga oshirilgan huquqiy hujjatlari va qarorlarini ko‘rib chiqamiz.

Yevropa Ittifoqi va uning a‘zo davlatlari plastik qoplarga nisbatan qator taqiqlar va muqobil materiallardan foydalanishni tartibga soluvchi qonunlarni qabul qilgan. Quyida bir nechta muhim huquqiy hujjatlar va qarorlar keltiriladi:

1. Yevropa Ittifoqining Yagona Plastik Strategiyasi (2018)

2018 yilda qabul qilingan Yevropa Ittifoqining plastik chiqindilarni kamaytirish bo‘yicha strategiyasi plastik qoplardan foydalanishni sezilarli darajada kamaytirishga

qaratilgan qator choralarni o'z ichiga oladi. Ushbu strategiyaga ko'ra, barcha a'zo davlatlar plastik chiqindilarni kamaytirish bo'yicha milliy darajadagi qonunlarni joriy qilishlari shart. Yangi huquqiy hujjatga muvofiq, plastik qoplarning bepul tarqatilishiga taqiq qo'yildi va biologik parchalanadigan materiallar ishlatilishi targ'ib qilindi.

2. **Fransiya plastik qoplarga taqiq va qayta ishlash qonuni (2016)**

Fransiya 2016 yilda plastik qoplarga qat'iy taqiq joriy qildi va bu mamlakatda plastik qoplar to'liq man qilindi. Ushbu qonun bilan birga, qayta ishlash va ekologik muqobil materiallar ishlab chiqarishni rag'batlantirish bo'yicha hukumatning strategiyasi ham joriy qilindi. Fransiya plastik mahsulotlarni bioplastik va qayta ishlanadigan materiallar bilan almashtirishni qonuniy majburiyatga aylantirdi.

3. **Daniya Plastik Chiqindilar Bo'yicha Qonunchilik (2020)**

Daniya plastik qoplarni taqiqlashga oid qonunni 2020 yilda joriy qildi. Unga muvofiq, do'konlar plastik qoplarni pullik qilib sotishi yoki ularga muqobil materiallardan foydalanishni ta'minlashi kerak. Shuningdek, Daniyada plastmassalarni qayta ishlash tizimi kuchaytirilib, ishlab chiqaruvchilar mahsulotlarining qayta ishlanishi uchun javobgar bo'lishga majbur qilindi. Ushbu qonun qoidalarining maqsadi plastik chiqindilarni kamaytirish bilan birga, ularni qayta ishlashni ham rag'batlantirishdir.

4. **Italiya Bio-plastik Ishlab chiqarish Qonuni (2021)**

Italiya 2021 yilda bio-plastik qoplar ishlab chiqarishni rag'batlantiruvchi qonun qabul qildi. Ushbu qonun mahalliy ishlab chiqaruvchilarga soliq imtiyozlari va subsidiya berish orqali plastik mahsulotlardan bio-plastiklarga o'tishni qo'llab-quvvatladi. Italiya hukumatining bu qarori plastik chiqindilarni kamaytirishga qaratilgan barqarorlik strategiyasining bir qismi hisoblanadi.

5. **Ispaniya Qayta ishlanadigan va ekologik qadoqlash haqida qonun (2020)**

Ispaniyada 2020 yilda qayta ishlanadigan va ekologik xavfsiz qadoqlash materiallari ishlab chiqarishni rag'batlantiruvchi qonun joriy qilindi. Ushbu qonun

doirasida plastik qoplardan foydalanishni kamaytirish va iste'molchiga ekologik toza qadoqlash variantlarini taklif qilish maqsad qilib qo'yildi.

Ushbu huquqiy hujjatlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Yevropa davlatlari plastik qoplarga taqiq qo'yish va ularning o'rnini bosadigan ekologik toza materiallar ishlab chiqarishni joriy qilish orqali katta yutuqlarga erishmoqda. Shu bilan birga, milliy qonunlar va xalqaro qarorlar ko'pincha plastik mahsulotlarni qayta ishlash, ularni ekologik muqobillarga almashtirish va ishlab chiqaruvchilarning javobgarligini oshirish kabi choralarni qamrab oladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Yevropa davlatlari plastik qoplarga taqiqlarni joriy qilish orqali katta o'zgarishlarga erishgan. Taqiqlar joriy qilinganidan so'ng, plastik qoplar iste'moli sezilarli darajada kamaygan va qator mamlakatlar qayta ishlanadigan yoki biologik parchalanadigan alternatalarga o'tgan. Misol uchun, Fransiya va Daniyada qayta ishlash jarayonlari kuchaytirilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, plastik qoplardan foydalanishni kamaytirish ekologik barqarorlikka erishish uchun muhim qadam hisoblanadi.

Muhokama va natijalar bo'limida Yevropa davlatlarida plastik qoplarga nisbatan joriy qilingan taqiqlar va ularning atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishga qaratilgan muqobil materiallardan foydalanish bo'yicha ko'rilgan choralar tahlil qilinadi. Shuningdek, turli davlatlarning tajribasi taqqoslanib, yangi imkoniyatlarni kashf etish va joriy qilish bo'yicha o'rganilgan yondashuvlar ham ko'rib chiqiladi.

Plastik qoplarga nisbatan joriy qilingan taqiqlar va ekologik toza materiallar qo'llanilishining samaradorligi Yevropa davlatlari kesimida sezilarli darajada farq qiladi. Misol sifatida Fransiya, Daniya va Italiyadagi yondashuvlarni taqqoslaymiz.

Fransiya

Fransiyada plastik qoplarining to'liq taqiqlanishi ekologik toza muqobillarni, jumladan, biologik parchalanadigan qadoqlarni keng miqyosda qo'llash imkonini berdi. Bu mamlakatda qayta ishlash va ekologik xavfsiz materiallardan foydalanish

qo'shimcha ravishda davlat tomonidan rag'batlantirilib, xalqaro miqyosda yetakchi tajriba sifatida e'tirof etilmoqda. Natijalar shuni ko'rsatadiki, plastik qoplar o'rniga qayta ishlanadigan materiallar, masalan, paxta yoki jüt tolali sumkalar joriy etilgan.

Daniya

Daniyada plastik qoplarni pullik qilish orqali iste'molchilarni ularni qayta ishlatishga undashga qaratilgan chora-tadbirlar keng tarqalgan. Bu mamlakatda qayta ishlash jarayoni kuchli tizim orqali boshqariladi va ishlab chiqaruvchilarga plastik chiqindilarni kamaytirish mas'uliyati yuklanadi. Daniyada plastik chiqindilar hajmi sezilarli darajada kamaydi va biologik parchalanadigan materiallar tobora ommalashib bormoqda. Bu yondashuv ko'p mamlakatlar uchun namunaviy model sifatida xizmat qilmoqda.

Italiya

Italiyada bio-plastik mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantiruvchi qonun qabul qilinganidan keyin bu sohada yangi imkoniyatlar yaratildi. Bio-plastik qoplar ekologik toza bo'lib, ular an'anaviy plastmassalarga nisbatan kamroq zarar yetkazadi va ularni qayta ishlash osonroq. Buning natijasida Italiyada yangi ishlab chiqarish korxonalarini va innovatsion texnologiyalar paydo bo'ldi, bu esa ekologik mahsulotlar sektorini rivojlantirishga turtki berdi.

Yangi imkoniyatlar va ularni kashf etish

Plastik qoplarga taqiq qo'yilgandan so'ng, Yevropa mamlakatlarida yangi iqtisodiy va texnologik imkoniyatlar yuzaga keldi. Ayniqsa, biologik parchalanadigan materiallar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar va yangi ishlab chiqarish texnologiyalari rivojlanmoqda. Misol uchun, biologik xomashyodan tayyorlangan qadoqlash materiallari ishlab chiqarish sektori jadallik bilan kengaymoqda, bu esa yangi ish o'rinlari yaratishga ham sabab bo'lmoqda. Shuningdek, iste'molchilar ongida barqaror mahsulotlarga bo'lgan talab ortib bormoqda, bu esa korxonalarini ekologik mahsulotlar ishlab chiqarishga rag'batlantirmoqda.

Yangi texnologiyalarni joriy etish

Ba'zi Yevropa davlatlarida plastik o'rniga ishlatilishi mumkin bo'lgan ekologik materiallar, masalan, qog'oz, paxta, bambuk kabi resurslardan foydalangan holda yangi ishlab chiqarish jarayonlari joriy etilmoqda. Ayniqsa, Italiya va Germaniyada bio-plastik qadoqlash materiallari ishlab chiqarish texnologiyasi so'nggi yillarda sezilarli rivojlanish ko'rsatdi. Bu texnologiyalar nafaqat mahalliy darajada, balki xalqaro miqyosda ham keng tarqalmoqda.

2024-yilda Yevropa Ittifoqi plastik chiqindilarni kamaytirish va barqaror qadoqlash amaliyotlarini kengaytirishda bir qator yangi qarorlar qabul qildi. Eng muhim yangiliklardan biri, yangi qonun bilan plastik o'ramlardan foydalanishni taqiqlashdir. Bu qaror ko'ra, bir martalik plastik qoplardan foydalanish, ayniqsa, yangi meva va sabzavotlar, mehmonxona gigiyenik vositalari hamda tez tayyor ovqatlanish sohasida taqiqlanadi.

Ushbu qonun 2030-yilgacha butun Yevropada qadoqlash mahsulotlari to'liq qayta ishlanadigan bo'lishini talab qiladi([Plastics Europe](#))([POLITICO](#)).

Bundan tashqari, 2024-yilda Yevropa bo'ylab chiqindilarni qayta ishlash strategiyalariga o'zgartirishlar kiritildi. Yangi me'yoriy hujjatlar bo'yicha, iste'molchilar o'z idishlarini olib kelib, tez tayyor ovqat yoki ichimliklarni to'ldirish imkoniga ega bo'lishadi. Bu esa plastik chiqindilarni kamaytirish uchun yangi choralarni ko'rish imkonini beradi([POLITICO](#)).

Shuningdek, 2035-yilga kelib, qayta ishlanadigan materiallar ommaviy miqyosda qayta ishlanishi talab qilinadi. Bu Yevropaning atrof-muhitni himoya qilishdagi muhim qadamlaridan biridir([Plastics Europe](#))([POLITICO](#)).

XULOSA

Maqola yakunida Yevropa davlatlarida plastik qoplarga nisbatan qabul qilingan taqiqlar va ularni almashtirish bo'yicha amalga oshirilgan chora-tadbirlar samaradorligi haqida umumiy xulosa chiqariladi. Plastik mahsulotlardan voz kechish

va ekologik toza alternatalarga o'tish jarayonlari ekologik muvozanatni tiklash va atrof-muhitni himoya qilish yo'lida muvaffaqiyatli tajriba sifatida baholandi.

Yevropa davlatlaridagi taqiqlar va ekologik toza muqobil materiallardan foydalanish bo'yicha ko'rilgan choralar nafaqat ekologik muammolarni hal qilishda, balki iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishda ham katta ahamiyat kasb etadi. Ularning tajribalari yangi imkoniyatlar va texnologiyalarni kashf etish imkonini berdi, bu esa nafaqat atrof-muhitni himoya qilish, balki yangi bozorlarni rivojlantirish va innovatsion yondashuvlarni kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Plastik qoplarning atrof-muhitga yetkazayotgan zararini kamaytirish uchun Yevropa davlatlarida amalga oshirilgan taqiqlar va muqobil materiallardan foydalanish bo'yicha qator muhim chora-tadbirlar joriy etildi. Ushbu choralarning amalga oshirilishi ekologik barqarorlikni ta'minlashda katta yutuqlarni olib kelgan bo'lsa-da, kelgusida yanada keng qamrovli strategiyalar va innovatsion yondashuvlarni qo'llash zarur.

Yechimlar:

1. Plastik mahsulotlar ishlab chiqaruvchilar uchun yangi mas'uliyat choralari

Plastik chiqindilarni kamaytirishda ishlab chiqaruvchilarni yanada faol ishtirok etishga jalb qilish muhim ahamiyatga ega. Har bir ishlab chiqaruvchi ishlab chiqargan mahsulotlari uchun qayta ishlash jarayonida javobgarlikni o'z zimmasiga olishi kerak. Bu orqali plastik materiallarning qayta ishlash ko'rsatkichlari oshadi va yangi texnologiyalar orqali chiqindilarni kamaytirish imkoniyati kengayadi.

2. Iste'molchilar uchun rag'batlantirish dasturlari

Plastik qoplardan voz kechish jarayonida iste'molchilarni rag'batlantirish choralari kuchaytirilishi lozim. Iste'molchilarni biologik parchalanadigan va qayta ishlanadigan qadoqlardan foydalanishga undovchi dasturlarni kengaytirish orqali plastik chiqindilarning kamayishi tezlashadi. Masalan, qayta ishlanadigan sumkalar va ekologik toza mahsulotlar uchun soliq imtiyozlari yoki davlat subsidiyalari taqdim etilishi mumkin.

3. **Innovatsion materiallarni rivojlantirish**

Plastik o‘rnini bosadigan yangi materiallar va texnologiyalarni rivojlantirish bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar va sarmoyalarni kengaytirish zarur. Qog‘oz, bambuk, paxta tolalari, hamda bioplastik kabi materiallarning yangi turlarini ishlab chiqarish va ulardan keng foydalanishni rag‘batlantirish muhim. Yangi materiallar nafaqat ekologik xavfsiz, balki iqtisodiy jihatdan ham samarali bo‘lishi lozim.

4. **Qonunchilikni mustahkamlash va xalqaro hamkorlik**

Yevropa davlatlarida plastik qoplar va boshqa bir martalik plastik mahsulotlarga nisbatan qabul qilingan qonunlar milliy va xalqaro darajada yanada takomillashtirilishi lozim. Xalqaro tashkilotlar va davlatlar o‘rtasida plastik chiqindilarga qarshi birgalikda kurashish bo‘yicha yangi strategiyalar ishlab chiqish zarur. Plastik chiqindilarni xalqaro miqyosda kamaytirish va ular bilan bog‘liq qoidalarni yagona tizimga solish global ekologik muammolarni hal etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Takliflar:

1. **Maxsus ekologik texnologiya markazlarini tashkil etish**

Har bir yirik shaharda ekologik texnologiyalarga ixtisoslashgan markazlar ochilishi taklif etiladi. Ushbu markazlar plastik chiqindilarni qayta ishlash, ekologik toza materiallar ishlab chiqarish bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar olib borishi va yangi texnologiyalarni joriy etishi mumkin. Markazlar davlat va xususiy sektorlar hamkorligida rivojlantirilishi lozim.

2. **Ijtimoiy ongni oshirish va ta’lim dasturlari**

Plastik chiqindilarni kamaytirishda ijtimoiy ongni oshirish bo‘yicha keng ko‘lamli kampaniyalar tashkil etish taklif etiladi. Maktablar va universitetlar darajasida ekologik savodxonlikka oid maxsus ta’lim dasturlari ishlab chiqilishi kerak. Bu orqali kelajak avlodning ekologik mas’uliyatini oshirish va barqarorlik tamoyillarini keng targ‘ib qilish mumkin bo‘ladi.

3. **Muqobil qadoqlash va transport vositalarini qo‘llab-quvvatlash**

Yevropa davlatlarida muqobil qadoqlash materiallari va ekologik transport vositalarini kengaytirish uchun hukumat tomonidan yanada katta ko‘mak va sarmoya kiritilishi lozim. Qayta ishlanadigan yoki bioplastik qadoqlarni ishlab chiqarish uchun subsidiya va soliq imtiyozlari taqdim etilishi tavsiya etiladi.

4. Davlat va xususiy sektor o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish

Plastik chiqindilar muammosini hal etish jarayonida davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Ekologik muqobil materiallar ishlab chiqarish va foydalanishni rag‘batlantirish maqsadida maxsus davlat dasturlari joriy qilinishi va xususiy sektor uchun moliyaviy yordam ko‘rsatilishi mumkin.

Plastik qoplarga taqiqlarni kuchaytirish va ularni ekologik toza alternativalar bilan almashtirishning uzoq muddatli natijalari nafaqat atrof-muhitga, balki iqtisodiyot va jamiyatning turli sohalariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Yevropa davlatlarida bu borada erishilgan yutuqlar qatorida muqobil materiallarni ishlab chiqarishni kengaytirish, qonunchilikni takomillashtirish, hamda iste’molchilarning ekologik ongini oshirish muhim ahamiyatga ega bo‘lib, bu tajribalardan boshqa mintaqalarda ham foydalanish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Yevropa Ittifoqi Plastik Strategiyasi – 2021 y.
2. Fransiya ekologik qonunchilik islohoti – 2018 y.
3. Daniya plastik qoplarga taqiq bo‘yicha hisobot – 2019 y.
4. **European Commission.** (2023). *Single-use plastics directive: Reducing marine litter.* [Online] Available at: https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling/single-use-plastics_en
5. **European Environment Agency.** (2023). *The impact of plastic waste on the environment in Europe.* [Online] Available at: <https://www.eea.europa.eu/publications/the-impact-of-plastic-waste>

6. **OECD.** (2022). *Global Plastics Outlook: Economic Drivers, Environmental Impacts and Policy Options*. OECD Publishing. Available at: <https://doi.org/10.1787/de747aef-en>
7. Jo‘rayev, A. (2022). *Ekologik xavfsizlik va plastik chiqindilarning oldini olish choralari*. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Entsiklopediyasi nashriyoti.
8. Xoliqov, Sh. (2021). *Yevropa mamlakatlarida ekologik muammolar va ularning yechimlari*. *Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish jurnali*, 45(3), 12-20.
9. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish qo‘mitasi. (2023). *Yevropada plastik qoplarga taqiq va O‘zbekistondagi ekologik siyosat*. [Onlayn]. Mavjud: <https://eco.gov.uz/uz/maqolalar/yevropa-plastik-taqiqlar>
10. Tursunov, O., va Karimov, D. (2023). *Plastik chiqindilarni qayta ishlash: xalqaro tajribalar va milliy strategiyalar*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.